

Smaranda Vultur

Steluta Crainiceanu, n. 1920, Timisoara: "Asta este rostul omului, sa ajute, nu sa fie egoist si sa traiasca numai pentru el"

Interviu realizat de Smaranda Vultur, in 1999, la Bucuresti, cu Steluta Crainiceanu (n. 1920, Timisoara).

Steluta Crainiceanu : *"Asta este rostul omului, sa ajute, nu sa fie egoist si sa traiasca numai pentru el"*

Toti ceilalti frati ai mei s-au nascut in alta tara - vorba vine - ca nu era Romania Mare inca. Cel mare s-a nascut la München, in timp ce tata si mama faceau studiile in strainatate.

țșăț

Tata a fost redactor la ziarul "Drapelul", al lui Braniste, redactorul sef, si a plecat in Germania sa studieze, si studiind acolo a scris articole admirabile, pe care le trimitea la ziarul lui Braniste. Al doilea frate s-a nascut la Lugoj, cand erau inca provinciile separate, al treilea la Bucuresti, iar o sora la Iasi, in 1917, si eu in 1920, cand era Romania Mare...m-am nascut la Timisoara. Cinci copii eram. Si tatal meu, a fost extraordinar de frumos, era un om extrem de generos si a avut o coloana vertebrala exceptionala, era un om de o mare moralitate si patriotism. Si el plangea soarta femeilor; nu si-a dorit fete, ci baieti, caci spunea ca femeile au greu in viata. S-au nascut baieti, pe urma sora mea si au zis "o sa-i gasim si ei un sot", pe urma m-am nascut eu si m-au botezat „baiatul Ionica” si asa mi-a ramas numele.

Tata a fost vicepresedintele Camerei, indata dupa Unire, ca el s-a luptat pentru Unire si era sa fie omorat si judecat de unguri si de sarbi pentru toata campania pe care a dus-o. El a scapat asa, in ultimul moment fugind in Regat. A venit aicea (in Muntenia) cu mama. La Caldarusani a fost diacon, in 1914, iar in '16, alaturi de Titulescu, de Delavrancea si de toti s-a luptat pentru ideea Unirii. A tinut cuvantari, tata fiind un mare orator. A fost si publicist, si mare orator, foarte talentat... A fost cu ei prin campanii ca sa pregateasca Unirea si asa a devenit el cunoscut.

Gala Galaction, care a fost la Cernauti cand tata a studiat Teologia (acolo a

cunoscut-o el pe mama, la Cernauti) I-a iubit foarte mult. Si el, si Delavrancea care a spus despre tata ca este "privighetoarea Banatului", si Arghezi. N-a fost unul care sa nu-l fi sprijinit, ca tata nevrind sa devina ministru, a devenit secretar general la Ministerul

Cultelor si Artelor, cum se chema atuncea. In calitatea de secretar general i-a sprijinit pe toti si a cautat sa faca imposibilul, sa-i finanteze si sa-i ajute.

(In ce an a fost secretar general?) '33-'38, ca el a murit in '38, pe post de secretar general. A pierdut-o pe mama in '33, care a murit brusc, la 47 de ani. Mama a dus si ea o activitate splendida, pe taram obstesc. Ea a fost presedinta Asociatiei femeilor din Timisoara si a gospodinelor. A facut o scoala, Scoala de Menaj, a adus taranci de la tara. Trebuia sa capete cladirea aceea mare, cu coloane in care se afla acuma Prefectura, care a fost cladita pentru a purta numele mamei mele, Sofia Topor Tarnovietzki, ca ei au fost innobilati de polonezi, in Cernauti. De fapt Topor ii chema, erau razezi, de pe vremea lui Stefan. Scoala trebuia sa se cheme asa dupa ce a murit mama. Cladirea aceea cu coloane frumoase, trebuia sa fie cladirea scolii pentru femei, ca sa faca educatia sociala a femeilor de la tara, asta era visul ei, sa se ocupe de fetele de la tara. Ea a fost si mare colectionara de folclor, indragostita de arta populara, si asa l-a secondat pe tata intr-un fel; pentru toata activitatea ei a luat premii mari, la Bruxelles, la Barcelona, medalii de aur pentru colectiile ei, care s-au pierdut in timpul razboiului.

(Ce colectii?) Costume nationale, broderii, ceramica facuta in Banat, gulere vechi banatene. A mers din sat in sat si a colectionat tot ce era vechi si autentic si a facut o splendida colectie.

(In ce an?) Pana in '33 cand a murit. A avut o comotie cerebrala si a murit, la 47 de ani.

(A avut un muzeu?) N-a avut nimica. A avut doar colectia asta si eu m-am straduit dupa aceea, am aratat lucrurile acestea... Nici nu mai am colectia ei, ci partial, putin mi-a ramas, caci a fost luata de un domn care a zis ca se va duce la muzeu si le va depune, dar cred ca le-a vandut in strainatate, a pacalit-o pe sora mea. I-a dat 3000 de lei, pe vremea aia o nimica toata si a zis ca el se asigura de aceasta colectie, si asa a disparut. A mai ramas foarte putin din colectia mamei, ce se vede pe perete, astea sunt din catrinete facute de mama, tesute jos, la noi in vila. Erau femei de la tara care veneau si faceau covoare frumoase. A fost o colectionara pasionata. Presedinta Asociatiei femeilor era regina Maria. Mama s-a ocupat si ea, alaturi de tata, de aceste activitati, avand cinci copii, dar, am avut o matusa si un unchi, matusa, care era pictorita, nu era casatorita si s-a ocupat de noi, copiii, iar mama si-a vazut de muncile ei obstesti. Ea era pasionata de ideile astea.

(Era nascuta la Cernauti?) Mama era nascuta la Cernauti in 1886 si o chema Topor. Tata era in 1880 nascut.

(A trait o vreme la Cernauti?) Pai, toata copilăria. Tatal ei a fost directorul liceului Aron Pumnul din Cernauti, fiind profesor de matematica. Era cu traditie familia Topor, care se tragea din episcopul Balosescu, ce era strabunul nostru. Era familie veche, bucovineana. Unchiul meu a fost director general la Căile Ferate și a fost facut, îndată după Unire, ministrul comunicățiilor. Erau oameni care au fost înobilati de polonezi pentru meritele lor de ordin profesional. Au înobilat multi acolo în Bucovina, și între ei, și familia mamei mele. Tarnovietzki s-a adăugat la numele Topor. Tata avea o voce splendidă. Grozavescu însuși a spus că are o voce mai frumoasă ca a lui, așa o voce splendidă avea tata. A mers cu corul să cânte de Crăciun și-a cunoscut-o pe mama și s-a îndrăgostit de ea.

(Cu ce cor a mers?) Cu corul din Bucovina, de teologi, căci era student la Teologie. El a terminat Teologia și Dreptul. Pe urmă a studiat Dreptul și în străinătate.

(Cum de a ajuns în Cernauti din Banat?) Pai a mers în Cernauti la Facultatea de Teologie care era cunoscută, chiar și Gala Galaction a studiat acolo.

(Tatal dumneavoastră era nascut la Lugoj?) Tata era nascut în Costei, în Banatul iugoslav și pe urmă bunicii mei au venit la Varadia. Tata i-a sprijinit în special atunci pe cei din Banatul iugoslav. După aceea a fost la Cernauti ca student, pe urmă a venit la Lugoj, la Braniste, a fost redactorul ziarului „Drapelul” și de-acolo a fost trimis în străinătate, în Germania, ca să studieze, să-și ia doctoratul. El a mers cu o burză acolo, a studiat cu mari sociologi și a trimis de-acolo articole fulminante. Am articolele lui, pe care un domn Radulescu de-aicea, care a facut închisoare, mi-a spus că o să le publice, dar în tot locul se cer bani, iar eu n-apuc să ajung la bani ca să pot finanța eu. A vrut să publice toate articolele lui tata, care sunt splendide.

(A scris memorii?) Da de unde, numai de asta n-a avut timp. Tot timpul s-a luptat pentru tot felul de cauze naționale, dar ca să scrie despre el nu... A fost de o mare modestie. La noi în casă era un sir lung de oameni care veneau cu solicitări, cât timp el a fost deputat ani de zile și a fost vicepresedintele Camerei.

(Era liberal?) Da. A ajuns prim ministru Brătianu, fiindcă el a fost chemat în 1919 la Paris ca să se prezinte la Wilson și acolo aproape că i-a convins cu talentul lui oratoric să cedeze partea din Banatul iugoslav pe care am pierdut-o, cu tot Costeiul. Atuncea s-a schimbat aicea, au venit Brătienii la putere, s-a schimbat politica și s-au întors de la Paris. S-a cedat partea aia și a ramas granita, ceea ce a fost pentru tata extraordinar de dureros, că toată partea aia, atât de frumoasă și cu oameni atât de pregătiți și buni romani, a ramas în Iugoslavia. Și-atunci, tata i-a sprijinit în continuare, cât a putut, atunci când au ajuns la putere liberalii.

(În ce an a fost deputat?) A fost îndată deputat. A fost vicepresedintele Camerei, imediat după Unire și pe urmă a fost deputat de câte ori au fost liberalii la putere. A murit pe postul de Secretar general al Ministerului Cultelor și Artelor.

(Tatal dumneavoastră în ce an a murit?) În '38. Nu pot să-i multumesc suficient

lui Dumnezeu ca a murit tata inainte sa fi facut inchisoare, ca ar fi ajuns si-n inchisoare si va imaginati ce suferinta ar fi fost pentru el si pentru noi. Dupa toata viata dedicata neamului asta, sa ajungi sa te inchida, cum au fost inchisi atatia oameni. Dupa ce a venit din Germania a mai stat la Lugoj un timp si dupa aia a fugit cu mama, in ultimul moment, fiindca a fost condamnat impreuna cu Goga, cu care a fost foarte prieten, a fost condamnat de catre unguri. Si a fugit in ultimul moment, fiindca era deja urmarit. A venit aicea la Caldarusani, pe urma s-a refugiat la Iasi, fiindca a trebuit sa plece din Muntenia si toti au fugit la Iasi, iar de-acolo tata a plecat si un an de zile a disparut fiindca s-a dus sa stranga voluntari, pana in șăț

Siberia s-a dus. A avut o activitate extraordinara de strangere a acestor voluntari. A strans multa lume.

In timpul acela, mama saraca a ramas la Iasi singura si vai de ea cum a trait cu patru copii, din care unul, sora mea, s-a nascut acolo. Dupa un an i s-a spus ca tata nu se mai intoarce, dar s-a intors saracul de el dupa un an de zile, pitit intre doua vagoane. Pe urma, de la Iasi, a plecat cu avionul si a organizat Marea Unire de la Alba Iulia. El a fost unul dintre organizatorii acestei sarbatori. Am cuvintele de la secretarul Marii Adunari care a spus ce discurs fulminant a tinut tata in ajunul Unirii, fiindca acolo erau banateni si ardeleni care cereau autonomie. Chiar si Braniste a fost pentru autonomia Banatului, ori tata a fost impotriva acestei idei, el fiind pentru unirea intregii tari si atunci a tinut un discurs care a avut un efect extraordinar se pare, in ajunul acestei Mari Uniri. Dupa aceea a venit la Timisoara si ori era la Bucuresti, ca deputat, ori la Timisoara, unde si-a dus activitatea.

Eu m-am nascut in 1920, la Timisoara. In 1920 familia era deja la Timisoara. Redactorul sef al ziarului „Banatul” era Camil Petrescu, care-l adora pe tata. A scris niste lucruri admirabile despre tata, ca l-a inteles, a inteles sufletul lui tata, aproape mistic, tata fiind un idealist extraordinar care a trait pentru ideea Unirii.

Cand s-a infiintat Institutul Dr. Avram Imbroane a romanilor de peste frontiera, in '34, el a tinut o cuvintare pe care o am aici scrisa, intre articolele astea. A tinut o cuvintare despre lipsa de solidaritate a poporului roman. Pentru tata asta a constituit una dintre durerile cele mai mari, cand a vazut ce putin solidari sunt romanii. E un defect din nastere al lor care continua si astazi, dupa cum vedeti. Cum se ridica unul, in loc sa-l sprijine, dimpotriva... Si l-a durut foarte tare pe tata si a scris niste lucruri admirabile, niste articole foarte frumoase. Pe urma a scris contra politicianismului. El nu a fost deloc politician de dragul politicii. El a devenit intamplator, luptand pentru aceasta idee, apoi a devenit deputat si asa mai departe, in partidul liberal, ca a fost cu Bratianu, insa n-a iubit politica deloc, dar e adevarat ca a fost un cap de politician, adica a gandit bine politic, ceea ce astazi gasesti mai rar. Saracu' tata...

(Casa a cumparat-o?) Casa asta a fost cumparata de unchiu' si matusa mea din Cernauti, care nu erau casatoriti. Unchiu' a fost director general la Cai Ferate, iar

matusa profesoara. Cealalta matusa, pictorita, se numea Maria Topor Tarnovietzki. Toate tablourile sunt facute de ea. A avut o expozitie cu succes mare. Stoenescu a apreciat-o enorm. Ea a inceput pictura la 35 de ani si a facut pictura cu pasiune si s-a ocupat de noi. Unchiu' si matusa au dat bani si au cumparat casa, ca tata n-avea din ce sa o cumpere. Ei au cumparat casa ca n-aveau copii si-atunci au zis ca Sofia, mama mea, ca asa ii ziceau, sa aiba o casa cu gradina, ca are cinci copii. Mama visa sa aiba gradina.

(Stiti de la cine au luat casa?) De la un domn care s-a cam ruinat, mi se pare ca juca carti sau asa ceva, si a trebuit sa o vanda la un pret accesibil. De cumparat a cumparat-o in 1929. Necazul a fost ca era jumătate si jumătate trecută pe cartea funciara. După aceea s-a vandut si la licitatie si la un moment dat era gata-gata s-o pierdem. In timpul razboiului, nu stiu cum s-a intamplat ca era gata-gata s-o pierdem. Pana la urma s-a platit suma si era clar ca era casa noastra, nr.14, si casa lui Franzen neamtu', nr.16. De altfel, are un descendent acesta, o nepoata care n-are nici o pretentie si care a declarat si ea ca este casa noastra. Cu toate astea, cand s-a facut acum sentinta s-au orientat după cartea funciara din '29, fiindca arhiva s-a mutat cu cartea funciara in provincie, in timpul razboiului si n-am putut dovedi. Puteam sa fac un proces, mi-a spus Sanda Razvan, dar cu martori. Eu am avut speranta ca recuperez aceste apartamente nationalizate ale fratelui meu, si-am zis "da-i incolo de bani". Da uite ca merg lucrurile mult mai greu. Eu m-am nascut in apartamentul care e acum al fratelui meu, in strada Ion Ghica nr.1, vizavi de fostul liceu Notre Dame. Era pe colt o casa cu un turn, erau patru apartamente a patru frati. Jos era blaniaria lui Strumper si trei pravalii. Toata casa a apartinut unei matusi care era asa de zgarcita si a strans bani si a cumparat casa asta. A pierdut copiii si-a devenit foarte zgarcita si-a zis ca nu ne lasa noua mostenirea, dar pana la urma am mostenit noi, fiecare cate un apartament. Deci nu aveau voie sa ne ia casa, ca eram in campul muncii toti, după legea lui Gheorghiu-Dej.

Eu eram intrata proaspat profesoara atuncea, cu un an inainte, si n-aveau voie sa ne-o ia. Nu mai tin minte numele acestui domn care a fost ani de zile secretar de partid la Timisoara si care a fost coleg cu fratele meu si era mereu gata sa ramana repetent. Fratele meu si cu tata l-au meditat, gratis bineinteles, ca asa faceau ei, ca sa-l ajute, ca era din Banatul iugoslav. Acest domn, cand s-a facut nationalizarea, s-a dus si-a spus ca n-avem voie sa fim nationalizati, după legea asta, ca n-avem decat un apartament fiecare.

(In ce an a fost asta?) In '49. A spus ca noi n-avem drept la mostenire si ni s-a luat abuziv...si pentru asta ma judec! Ca sa ajung la Turnu-Severin si sa-mi scrie in sentinta judecatoarea de acolo, ca fratele meu, prin caruserie, si-a facut acest apartament. Eu mai am doua nepoate care mostenesc apartamentul fratelui meu mai mare si am o nepoata care-i maritata cu Cornel Constantiniu, cantaretul. Eu am un apartament al meu si unul al fratelui meu, Sorin, care a murit. Sunt doua apartamente destinate acestei fundatii. Pentru aia ma judec, si-acuma sunt la Craiova, la ultima instanta si nu stiu cand va veni citatie.

(Dumneavoastra ce liceu ati terminat?) Eu am terminat la Timisoara, in '38, iar in

'39 am plecat la Paris ca il aveam pe fratele meu Doru acolo, dadea doctoratul. Era exceptional acest frate, dar a murit la 27 de ani, la inceputul razboiului. A fost exceptional, a luat trei doctorate la Paris. Am fost un an cu sora mea acolo si dupa aceea m-am intors si am facut Belle Arte.

(Ati facut studii acolo?) Am facut in special studii de arta decorativa.

(In ce oras?) La Lausanne. Fratele meu saracu' a venit in '40 si pe urma a murit aicea. Noi ne-am intors dupa un an fiindca a inceput razboiul. Eu m-am inscris la Academia de Belle Arte, ca sa-i fac mai mult o placere matusii mele care era pictorita. Aveam talent pentru portrete, dar eu vroiam foarte multe lucruri sa studiez si, in afara de Academia de Belle Arte, am studiat pe urma Literale, in special Istoria Artelor, am facut cu Oprescu patru ani. Vroiam sa merg pe linia mamei mele, adica sa fac cercetare in folclor banatean. Din pacate am avut un coleg celebru, Radu Bogdan, cu care am fost patru ani in facultate si care stia ca Oprescu ma aprecia, nu ma laud, dar eram printre femeile care luau "bine" la el, cand toate luau "suficient" si le trimitea la cratita. Mie imi dadea "bine" si ma aprecia pentru ca a vazut ca sunt pasionata de treaba asta, iar cand am terminat, domnul Radu Bogdan a devenit mare director in Ministerul Artelor. M-am dus la el si i-am spus ca vreau sa intru in muzeu, sa devin muzeograf si sa fac cercetare, iar el m-a tinut in picioare, s-a facut ca nu ma cunoaste si mi-a spus: "dumneata, in primul rand sa-mi spui daca cunosti arta realist - socialista". Eu, tanara fiind, i-am intors spatele, fara sa mai stau cu el de vorba. Dar mi se propusese atunci sa intru in invatamant. Am fost la inceput profesoara de desen tehnic, caci atunci era desenul tehnic mai important. Primele sudorite au terminat acolo.

(Cand ati terminat facultatea?) Pai, in '45-'46 am terminat Belle Arte si in '49 am terminat si Facultatea de Filosofie, ca am trei licente. Am avut profesori exceptionali, din generatia aceea grozava de profesori si m-a pasionat studiul.

(In Timisoara ati stat pana ati terminat liceul?) Eu am terminat liceul in '38, iar in '39 am plecat la Paris. In '40 m-am inscris la facultate si in '42-'43 am fost la München, la studii.

(Erau niste burse?) Nu, dar stiti ce ieftin era... In Germania am trait mai ieftin decat daca as fi trait in Bucuresti. Erau conditii speciale. M-am dus la un camin unde m-am imprietenit cu diferite fete de-acolo, si-acuma mai corespund cu unele din ele. Era un camin de studente. Am stat un an acolo si pe urma au inceput bombardamentele si nu m-au mai lasat sa plec de-aici, si-am ramas aici si am terminat studiile.

(Cum era viata la Timisoara cand erati la liceu?) Asa cum era, era frumoasa viata. Nu era asa mare activitate culturala cum e acuma. Acuma mult s-a ridicat Timisoara cultural, in ultimii ani. Pe vremea aia era mai putina activitate culturala, insa tata a sprijinit-o, a sprijinit teatrul din Timisoara. De altfel el a sprijinit si la Lugoj, fiind acolo redactor, a sprijinit pe actorii din Romania. Unul dintre actori, Leonard, a spus ca nimeni nu a facut pentru ei asa de mult cat a facut Avram

Imbroane prin presa, ca a scris articole despre teatru si a sprijinit enorm de mult teatrul romanesc. El a considerat ca este important pe linie culturala.

(Cu cine erati prieteni de familie in Timisoara?) Eu am avut colege multe, Ligia Montane, care a fost maritata cu prefectul. Familia Gombosiu, am cunoscut-o pe Valentina Pinte. Eu am avut un unchi in Timisoara, Ion Imbroane, care a facut biserica din Iosefin si care a fost profesor de religie la Carmen Sylva si care mi-a fost si mie profesor. Nu-mi dadea insa nota maxima, ci imi dadea 9, ca sa arate ca nu tine cu familia. Am facut liceul Carmen Sylva, care era un liceu extrem de serios si cand am terminat am stiut perfect franceza.

(Ce se facea la Carmen Sylva?) Faceam limbi, germana, franceza pe care le-am stiut foarte bine. Se invata cu profesori exceptionali.

(Dintre profesori va mai amintiti pe cineva?) Din pacate astia erau cei mai buni: Draghiceanu, profesoara de franceza si Gheorghiu, cea de germana. La matematica am avut profesoara slaba, dar Dumnezeu s-o odihneasca, ca a devenit si directoarea liceului si numai matematica n-am invatat. Pe urma, in clasa a VII-a a venit o profesoara buna. La latina am avut pe unul Gegeres, un ungur, si am stiut bine latina la urma, dar in timpul orei eu ma distram facandu-i caricatura. Tin minte ca m-a surprins si mi-a spus: "ce faci tu Steluta in ora de latina?!".

(Ore de desen ati facut acasa?) Am facut si la scoala, caci aveam desen. Am facut si Gospodarie, cu doamna Cioflec care ma adora si vroia neaparat sa ma marite cu baiatul ei Marius, care a fost omorat apoi, ca a fost legionar. Eu cantam foarte frumos la pian, iar la doisprezece ani dadeam si concerte la liceu, unde cantam Schumann, Chopin...aveam un mare talent, se pare, pentru pian.

(Ati luat acasa lectii?) Am invatat la Conservator cu Emil Mihail, cel mai bun profesor de pian care era in oras si care era prietenul familiei. El vroia neaparat sa faca din mine pianista, dar a murit mama devreme si n-am mai avut mana autoritara asupra mea, iar eu am vrut sa fac prea multe. Realitatea e ca, fiind al cincilea copil, oboseam tare repede si trebuia sa studiez patru-cinci ore, dar nu eram capabila, ca aveam totusi o slabiciune, ca mama m-a nascut al cincilea copil, dupa razboi. M-am apucat de celelalte si m-am lasat de pian. Am continuat sa fac pian, dar nu am studiat. Ca sa-i fac placere matusii mele am studiat Belle Arte, ca ea era pictorita si eu aveam talent la pictura. Pe urma n-am putut sa ma tin nici de pictura, ca am intrat in invatamant, iar sotul meu fiind somer, eu a trebuit sa muncesc pe rupte.

Am devenit profesoara de desen tehnic in Bucuresti, un an de zile la scoala generala, pe urma la Liceul Cantemir si apoi la Spiru Haret. Recent, chiar m-am intalnit cu elevi de-ai mei. Aveam pe Radu Gabrea, care mi-a fost profesor de pedagogie la facultate, iar copiii lui mi-au fost elevi. Profesor dr. Bruckner mi-a fost elev la Spiru Haret si pana si primarul de la sectorul 2 de aici din Bucuresti, Popescu. L-am intalnit acum zece zile si mi-a spus: "doamna Crainiceanu, vorbesc cu fratele meu care-i la Köln despre dumneavoastra, ca ce profesoara

ati fost, ce educatie ne-ati facut... ”. M-am ocupat mult de educatia artistica a copiilor si am cautat mult, in orele de dirigentie, sa le fac educatie artistica. Mi-a placut foarte mult invatamantul. Va spun sincer, eu n-am vrut sa ma fac profesoara, au am vrut sa ma fac cercetatoare, dar m-a pasionat pana la urma contactul acesta pe care l-am avut cu tinerii, m-a interesat foarte mult.

In ultima vreme sotul meu a avut un mare necaz. El a fost in '55, dupa ce in '50 a fost in Consiliul Legislativ, considerat un foarte bun magistrat. Fiindca era nepotul maresalului Prezan de Francheville, care era de origine francez, el a facut studiile in Franta, dus de maresal in fiecare an. Din Consiliul legislativ s-au mutat in Ministerul Justitiei, caci s-a desfiintat Consiliul legislativ. Sotul meu, fiind de origine “nesanatoasa”, a spus ministrul Voitinovici, ca ce cauta Crainiceanu in Minister. Sotului meu i s-a propus chiar atuncea sa faca o scoala de planorism, fiindca facuse studii in Germania de planorism, in afara celor juridice, fiind un foarte pasionat planorist, zburator fara motor. El a fost un mare specialist, l-au chemat sa organizeze zbor fara motor. A organizat niste scoli atat de exceptionale, ca a scos serii grozave de zburatori.

In '55 a aparut domnul Hruscirov aicea si probabil invidia si frica, ca nu cumva aviatia romana sa ajunga mai buna decat aviatia ruseasca, a desfiintat tot ce-a facut sotul meu, de la o zi la alta. La sotul meu reactia a fost ca a pierdut 40 de kg in trei luni, imbolnavindu-se de tiroida, boala care l-a costat 40 de ani de sanatate. El a fost bolnav tot timpul, si cu inima, de suparare cand a vazut ca tot ce-a realizat el s-a facut praf intr-o noapte. De la o zi la alta au desfiintat scolile astea. Din cauza asta am considerat ca este o datorie a mea sa ajut acest planorism, fiindca nu au bani si merge foarte prost treaba. Am zis ca putinul ala, apartamentul care o sa se vanda, caci e central, ca eu n-o sa mai traiesc mult si o sa-l foloseasca, asa ca prin testament l-am lasat lor.

(Sotul dumneavoastra cum se numea?) Crainiceanu Petre, Jean Marie Pierre, si a murit acum sase ani.

(In ce an era nascut?) In 1916. Noi ne-am casatorit in '44, venind din Germania, si el, si eu intoarsa din Germania, ca am studiat un an la Academia de Belle Arte de-acolo si pe urma nu mi-au mai dat voie.[...] Sotul meu era bucurestean, ma rog, a copilarit la Valea Calugareasca, la bunica lui, dar era bucurestean. Era nascut in Elvetia, ca era in timpul razboiului, 1916, iar maica-sa era in Elvetia si tatal lui la Cairo.

(Ce era mama lui?) Era pianista. Avea concerte si era foarte talentata. Tatal lui a fost militar si a murit atuncea, in razboi, iar mama lui a ramas vaduva si l-a crescut bunica-sa. Am facut 120 de cereri ca sa intre in campul muncii si nici maturator de strada nu-l lasa sa devina. Atunci cand a venit Hruscirov si a desfiintat scolile de planorism infiintate de Petre, el a dat statul in judecata, ceea ce nu era putin lucru in '55. Eu eram convinsa ca nu mai ajunge acasa si ca-i in inchisoare. Eu nu m-am dus la proces, eram innebunita cand ma gandeam ca nu mai vine acasa, ca o sa-l inchida.

(A avut proces?) Proces in care a pledat se pare asa de frumos, ca au fost oameni care au mers si au spus ca a pledat si a aratat ca se distruge aviatia, ca efectiv s-au desfiintat scolile si aviatia nu mai are viitorul pe care-l avea atunci, ca la scolile de zbor fara motor se formeaza aviatorii buni. Acolo trebuie sa cunosti o multime de lucruri, sa cunosti in atmosfera ca sa poti sa conduci un planor. A scos niste serii grozave de aviatori si necazul lui a fost asa de mare, ca a dat in judecata statul. Bineinteles ca a pierdut, si nu numai ca a pierdut, dar i-a facut securitatea un dosar mare, pe care am reusit sa ma uit, intamplarea a facut sa cunosc pe cineva printr-o ruda a surorii mele. Nu pot sa va spun ce scria in dosarul ala, ce minciuni scria. Cert este ca, timp de doisprezece ani el n-a avut voie sa ocupe nici un fel de slujba, si in timpul asta a dat lectii de franceza, prost platite, a tradus 5000 de versuri de Eminescu si Arghezi, care sunt publicate in strainatate, bineinteles nu in versuri, ci cu explicatie, pe care marii traducatori din strainatate le-au folosit. Erau platite cu un leu versul si statea o noapte intreaga si lucra. O nimica toata castiga, dar totusi a avut demnitatea asta, ca nu s-a lasat intretinut de mine si a tinut sa aiba un castig oarecare. A dat lectiile astea de franceza, fiind un exceptional profesor. A fost si la Universitatea Populara cativa ani profesor. Dupa doisprezece ani a intrat la Academie, la editura Academiei, unde l-au chemat sa fie corector, iar apoi a devenit redactor, fiind foarte capabil. A lucrat cativa ani acolo si cand era gata sa-l dea afara, ca iar a inceput chestia aia, el s-a pensionat de boala ca era si foarte bolnav deja si l-am salvat, de a trait atata, cu homeopatia.

Am avut norocul nemaipomenit, ca el ar fi murit atunci, dupa doi ani, cand a fost asa bolnav, ca am dat de genialul Nicolicescu, care a murit, si care a fost cel mai mare homeopat al nostru si unul dintre marii medici care l-a salvat pe sotul meu. M-a batut pe umar si mi-a spus: "sa stii ca nu pot sa ti-l fac sanatos, dar de salvat ti-l salvez". El saracul a avut o ciroza, ceva din razboi. Si efectiv l-a salvat si-a mai trait inca 40 de ani. Va imaginati ce destin a avut... A avut ocazia sa ramana in strainatate, ca a avut colegi, un prefect la Dijon, un primar pe Valea Loirei, toti personalitati, dar nu i s-a dat voie sa plece, pana la cutremur, in strainatate. Dupa cutremur s-a dus si a spus comunistilor: "daca nu-mi dati drumul, eu le scriu la toti prietenii mei ca nu-mi dati drumul sa ma duc sa-i vad, ca ei sunt personalitati in strainatate". Si atunci i-au dat drumul sa plece singur.

(Unde a fost coleg cu ei?) La un mare colegiu din Mongré, de langa Lyon, celebru in Franta, unde a studiat Antoine de Saint- Exupéry. Era colegiu de calugari, o scoala admirabila, unde l-a dus unchiul sau, maresalul Presen, si unde a fost primul. Am vazut marmorele expuse in colegiul Montgrai, Petre Crainiceanu, primul in toate clasele, asa bun, inteligent si capabil a fost.

(Dupa aceea a venit aicea?) Eram convinsa ca va ramane acolo, ca deja facuse traduceri pentru doamna Aslan, traduceri la conferinte internationale, unde era considerat cel mai bun traducator de franceza. I s-a oferit in Elvetia sa ocupe un post de traducator la O.N.U., unde era platit admirabil. Prietenul lui elvetian i-a spus: "esti prost sa te-ntorci in tara, acolo, tu nu vezi ce-i la voi in tara, de ce nu ramai aicea?" A refuzat sa ramana in strainatate. Au vrut sa-l faca directorul unui

azil de batrani, a avut nenumarate propuneri, dar a spus: "eu nu vreau sa fiu tolerat intr-o tara straina, eu sunt roman si trebuie sa traiesc in tara mea". Merita omul asta sa ramana ceva... De-aia s-a facut memorial la Euro-club si eu dau premii in fiecare an. Dau cupe si daca pot dau si ceva bani, fiindca a facut ceva pentru zborul fara motor. El a fost nascut chiar la Freiburg, in Elvetia.

(In ce an s-a nascut?) In 1916. Ar fi putut ramane acolo si sa capete cetatenie, dar a refuzat. A zis ca aici era datoria lui sa ramana si, saracu' de el, nu s-a plans ăť

niciodata, da ce modest a trebuit sa traiasca, cu pensie de boala. Eu am lucrat toata vremea asta, am mai lucrat si la Fondul plastic. Faceam coliere...nu mai stiam ce sa fac ca sa am destul pentru medicamente si pentru supravietuire, dar am trait si nu ne-am plans si n-am fugit in strainatate cum fug acuma cu duimumul tinerii. E goana dupa bani, dar noi n-am gonit dupa bani in viata noastra. Nici el n-a fost materialist, nici eu, nici tata...nimeni din familia noastra.

(Erati in Bucuresti deja?) Bineinteles, ca studenta si pe urma anii de razboi si dupa razboi...si-asa ca nu m-am putut tine de arta. Au fost ani grei... Am prietene artiste in familia Petrascu, am pe Wanda Sechelariu, o pictorita extrem de talentata, care a fost mai mare ca mine. Nora lui Petrascu era cu mine la Academie. Ele s-au putut ocupa de pictura, caci sotii lor aveau un post bun, bine platit si au putut sa stea acasa si sa picteze. Eu n-am mai pictat, ci m-am apucat de invatamant si intr-un fel m-a pasionat si invatamantul la un moment dat, contactul cu copiii. Eu am plans cand m-am pensionat, la 55 de ani, ca iese o lege ingrozitor de proasta si fratele meu jurist mi-a spus ca daca nu ies atunci o sa am cateva sute pensia. Am iesit la 55 de ani plangand, ca puteam sa mai stau doi ani. Pe urma am predat acasa germana, foarte modest. Si acuma mai am doi elevi.

(Germana ati invatat-o numai la scoala?) La liceu si la facultate si pe urma in Germania, un an de zile.

(Inainte de scoala ati facut si acasa ceva?) Nu, n-am avut profesoara particulara. Nici n-ar fi avut parintii mei posibilitatea sa ma dea la lectii particulare si nici n-aveam nevoie, ca aveam in liceu profesori asa de eminenti.

(Acasa se ocupa matusa de dumneavoastra?) Mai mult matusa se ocupa, ca mama era prea prinsa cu treburile. Ma observa cand studiam la pian.

(Cine gatea?) Aveam bucatareasa pe vremea aia. Atata pot sa spun ca, saraci cum eram, ca nu eram foarte bogati, ne-am putut permite sa avem bucatareasa. Singurul lucru pentru care o invidiez pe mama acuma, fiindca asa am detestat bucataria... Mi-a luat jumatate din viata ca sa pregatesc mancarea, incat am spus ca uite, saraca mama, ea a putut sa-si permita sa aiba o bucatareasa.

(Scoala de menaj a infiintat-o mama dumneavoastra ?) Ea, cu ajutorul reginei Maria. Eu am fotografii cu mama si cu regina Maria. Ea a infiintat-o, a pus tot

sufletul si a adus taranci de la tara care s-au format la scoala asta. A avut idei mari, a vrut sa realizeze multe, din pacate insa a murit asa de tanara, caci a facut o comotie cerebrala.

Scoala a mai durat dupa aia, insa sufletul a fost mama. Tata iubea copiii teribil, dar nu vroia sa aiba fete, ar fi vrut sa aiba numai baieti. Noi am copilarit tare frumos si am avut frati foarte constiinciosi, valori, oameni seriosi. Fratele Bujor, de care am spus ca a fost dat afara din magistratura, a avut de suferit din pricina numelui. Tata numai bine a facut tarii, n-a fost bogatas, n-a avut avere, nu avea pentru ce sa fie judecat, dar comunistii l-au judecat fiindca era un nume. Mai ales acel domn, prim secretar, Coracu, pe care tatal si fratele meu se chinuiau sa-l faca sa treaca clasa, ca invata foarte greu. Comunistii isi alegeau tot intre analfabeti.

(Cu familia Sora va stiti din Timisoara?) Pai, cum nu, caci Mihai Sora era coleg de an cu sora-mea. Venea la noi in casa tot timpul. Ne-am cunoscut atuncea si ne-am revazut dupa aceea. A fost la Paris cu sotia lui, cand am fost in '39. Ne plimbam cu el, cu Cioran si cu Eugen Ionescu prin tot Parisul. Au fost ani frumoși, dar n-am mai putut nici acolo sa ne mai intoarcem, cu razboiul ala. Pe urma l-am pierdut si pe fratele meu si fiecare cu destinul lui a fost. Apoi ne-am revazut cu Mihai Sora, iar acuma mi-a tot spus ca ma sprijina, ca o sa vorbeasca cu un domn Radulescu de la Minister, dar am impresia ca Ministerul nu se angajeaza in treaba asta. Totusi, nimeni nu se angajeaza sa ma sustina, ca nu e vorba de o pretentie, ci de a sustine o idee, o cauza.

(Fonduri de unde ati avea?) Din casa, care inchiriata mi-ar aduce bani seriosi, care sunt destinati fundatiei. Si apartamentele doua vandute si banii dati fundatiei. E totusi un capital acolo, care se pierde. Un domn Chis mi-a telefonat, ca el vrea sa cumpere o parte din teren. Am vorbit cu domnul Faur, care este membru al fundatiei si care este un batran inimos, care s-a ocupat sa dea anunturi la ziar. Acest domn mi-a zis ca e foarte interesat si ca ar vrea sa si inchirieze din cladiri. L-am intrebat de ce are interes sa cumpere casa asta si mi-a zis ca se ocupa de activitati spirituale cu tineretul.

Vanzarea pot s-o fac, dar numai activitatea fundatiei nu pot s-o combin cu acestia. Nu am bani pentru fundatie. Eu am scris in diaspora, dar nimeni nu misca absolut deloc. Le-am scris la copiii lui Camil Petrescu, care-l adora pe tata, sa ia legatura cu ceilalti, sa vada daca nu pot sa sprijine cu o mica cotizatie. N-a miscat nimeni... Asta-i solidaritatea.

(Fundatia e inregistrata?) Bineinteles. Are si cont la banca, dar n-a venit nimic. A avut nepoata mea o activitate la un moment dat, a facut doua expozitii, un concert cu muzica de Craciun...si asta-i totul. Daca eu nu vand sau inchiriez acolo, eu nu am cu ce sa sustin aceasta fundatie. Ma stie Ana Blandiana, care mi-e prietena, care ma stie de cand mi-am inceput activitatea, si-mi spune mereu sa inchiriez unei firme ca sa iasa niste bani, sa pot sa-i dau. Eu am vrut sa inchiriez, dar am greutatea cu gradinita asta. ...Asta-i soarta noastra, a familiei Imbroane, avem greutate. Si tata a avut, si mama, si eu am greutate. Nu stiu daca

pana inchid ochii voi putea realiza ce mi-am propus, dar imi doresc din tot sufletul ca macar asta sa ramana in urma mea, fiindca merita si tata, si sotul meu, ca au facut ceva pentru neamul asta si merita sa ramana ceva in urma lor. Cam asta-i povestea

(Cine era Nicolae Imbroane?) Fratele tatalui meu, care era avocat si prefect in Timisoara. E bunicul acestei fete care m-a ajutat la inceput cu fundatia. Nicolae Imbroane a fost dus in Baragan.

(Din Varadia a fost ridicat?) Da, a fost un timp si pe urma a murit destul de repede.

(In '51?) Da.

(In Varadia mai exista casa?) Nu stiu. A fost casa noastra, dar cred ca s-a terminat cu ea. A mostenit-o familia Bratianu, ca noi suntem inruditi cu ei. Verisoara mea, fata lui Nicolae Imbroane, s-a maritat cu un Bratianu. Foarte frumoasa fata era Delia Imbroane. Tot liceul l-a facut la Timisoara si s-a maritat cu Radu Bratianu, nepot pe linia lui Dinu Bratianu. Copiii ei, dintre care una a murit, iar cealalta este profesoara la Campina, au mostenit aceasta casa a bunicilor de la Varadia. Era Brutus, Delia si Titus Imbroane, care aveau nume latinesci si care erau copiii lui Nicolae Imbroane. Si tata a avut grija sa puna nume din astea, ca sa nu poata sa fie maghiarizate. La noi se numeau Bujor, Doru, Sorin Nicolae, Dora Romanita si Steluta.

(Titus Imbroane a stat in Bucuresti?) El a studiat la Cernauti dreptul si a trait la Otelul Rosu. Acolo e familia lui Titus. Fata lui Brutus Imbroane este Cornelia Radulescu, care este la Timisoara.

(Unchiul dumneavoastra cum de era de la Varadia?) El era avocat, dar a lasat avocatura si s-a dus si a facut o moara acolo, avand o bucata de pamant de la bunicul meu, si i-a placut la tara si de-acolo l-au ridicat.

(Stiti unde a fost dus in Baragan?) N-as putea sa va spun, dar in orice caz, am vorbit cu el cand s-a intors din Baragan.

(A fost cu toata familia?) Nu, singur, ca nevasta lui a murit si era singur. A mai fost in Baragan, de la Oravita, un fin de-al nostru, Ogrin. A ajuns in Baragan cu sotia, care a murit acolo. El era jurist si ea casnica. Erau finii tatalui meu. In orice caz, n-au suportat Baraganul.

(Cand ati venit in Bucuresti vi s-a parut diferit?) Bineinteles, dar eram studenta si atunci cand esti tanar toate iti par altfel. Eu m-am obisnuit usor in Bucuresti, cu toate ca banatenilor, in general, nu le place sa traiasca aicea. A fost o diferenta teribila inainte, si acuma mai este o diferenta intre mentalitatea banateana, ardeleneasca si cea de-aici din Bucuresti.

(Care-i diferenta?) Diferenta este ca banatenii si ardelenii au fost civilizati, au fost sub ocupatie austro-ungara si au alta educatie, pe cand cei de-aici, din

Bucuresti, n-au educatia romanilor de dincolo. Si ca mentalitate e diferenta. Eu am o slabiciune pentru bucovineni, ca mama era de-acolo si acolo a fost raiul meu pe pamant. M-am dus in vacante la Cernauti, unde am facut si o clasa primara, iar sora mea una de liceu. Era o viata asa frumoasa si culturala. Am cantat la Filarmonica din Cernauti la pian, am dat un concert. Nu va pot spune ce atmosfera era acolo, la Cernauti... Era atmosfera asta austriaca, vieneza. Ideea mea, acum, este sa-i sprijin in mod special pe cei din Cernauti, ca cei din Banatul iugoslav o duc mai bine. Nu stiu cum a fost conjunctura, ca au legaturi cu romanii... O duc prost aia din Timoc si de dincolo, insa cei din Bucovina o duc ingrozitor. A venit Tarasteanu, un ziarist, la mine si nu stia cum sa ma imbratiseze cand a auzit ca vreau sa le dau bani. Am vorbit si cu Mioc si cu Orban, ca am vrut la un moment dat sa-i gazduiesc la mine pe revolutionari, in vila. Pe urma am renuntat, ca le-a dat o casa mare nu stiu unde in Timisoara. Ideea imi suradea, ca aveam entuziasmul respectiv, de-atunci. Ana Blandiana a vorbit direct cu Orban, ca doamna Crainiceanu vrea sa dea si nu reuseste...

Sursa: www.memoria.ro